

ERIK AHLMAN

SUOMEN
KULTTUURITEHTÄVISTÄ

HELSINKI 1937

Verkkoversio julkaistu Erik Ahlmanin
oikeudenomistajien ja
Suomen Kulttuurirahaston luvalla

URN:ISBN:978-951-39-9434-1
ISBN 978-951-39-9434-1 (PDF)

Jyväskylän yliopisto, 2022

HELSINKI 1937

ERIK AHLMAN:

SUOMEN KULTTUURITEHTÄVISTÄ

Jos meidän on vastattava kysymykseen, minkä vuoksi kansa on olemassa, mikä antaa sille korkeammalta kannalta katsoen olemassaolon oikeutuksen, emme voi löytää sopivampaa vastausta kuin tämän: kansan olemassaolon oikeutus perustuu ensi sijassa *sen kulttuuriin*.

Kulttuuri on määritelty sanomalla, että se on inhimillistä toimintaa, jolla aineellinen tai henkinen aines tietoisesti ja tarkoituksellisesti muokataan ja kehitetään muuksi, kuin mitä se luonnostaan alkuperäisessä, "raa'assa" tilassaan on, nimittäin objektiivisesti arvokkaiksi aikaansaannoksiksi, kulttuurituotteiksi. Kulttuuriksi emme kuitenkaan nimitä ainoastaan tätä muodostamisprosessia, vaan myöskin sen synnyttämiä arvokkaita aikaansaannoksia. *Kun puhumme kansallisesta kulttuurista, tarkoitamme lisäksi erikoisesti, että kulttuuritoiminnassa ja sen tuotteissa kansanolemus, sen omalaatuisuus tulee esiin, saa ilmauksensa.* Samoin kuin yksilössä asuu luontainen tarve ilmaista sisin itsensä, syvin olemuksensa, samoin on tällainen tarve myös siinä suuremmissa kokonaisuudessa, jota sanomme kansaksi; samoin kuin pidämme arvokkaimpana yksilön elämässä ja toiminnassa sitä, missä hänen olemuksensa saa puhtaimman ilmauksensa, samoin katsomme arvokkaimmaksi ne kansan aikaansaannokset, joissa sen omperäinen laatu saa tosimmman, korkeimman ja täyteläisimmän ilmauksensa. Samoin kuin arvelemme, että yksilö saavuttaa tarkoituksensa ja onnensa siinä, että hänen onnistuu kehittää itsestään esille se, mikä on hänelle ominaisinta, samoin uskomme, että kansa arvokkaimmalla ja onnellisimmalla tavalla suorittaa tehtävänsä ihmiskunnan historiassa, kun sen omalaatuinen hengenelämä ja kaikki ne toiminnan eri puolet, jotka ovat tämän hengenelämän edellytyksenä ja perustana, pääsevät vapaasti ja täyteläisesti kehkeytymään. *Kansan omalta kannalta katsoen ei siis voi olla olemassa mitään sen arvokkaampaa kuin sen kansallinen kulttuuri. Mutta myös, jos katsomme asiaa koko ihmiskunnan kulttuurikehityksen kannalta, ei asia ole suurestikaan toisin.* Sillä kansallisessa kulttuurissaan kansa rikastuttaa koko ihmiskunnan kulttuuripääomaa, se on se lisä, jonka kansa antaa

ihmiskunnalle ja jota ei mikään muu kansa tai yksilöryhmä mitenkään kykenisi sille antamaan.

Kansallisen kulttuurikehityksen luontaiset mahdollisuudet ovat kansassa itsessään, sen henkisessä voimassa, sen *kulttuuritahdossa*. Varsinkin juuri niillä aloilla, joilla kansallisen laadun omaperäisyys puhtaimpana ja ylevimmässä muodossaan tulee esiin tai joilla ihmishengen luova voima korkeimpana voi ilmetä, puuttuvat kuitenkin usein nämä ulkonaiset edellytykset. Sillä joskin hengenilmaukset näillä aloilla ovat sinänsä arvokkaita, jopa ensiluokkaisen arvokkaita kansallisen kulttuurin kannalta, on niiden taloudellinen "myyntiarvo" useinkin varsin vähäinen, niistä ehkä ei ole välitöntä hyötyä kenellekään, ja erikoisesti on monien kulttuurituotteiden laita tällä tavoin pienen ja suhteellisen köyhän kansan keskuudessa, jossa mahdollinen välitön tarvitsijapiiri on vielä vähäisempi. Siten tukehtuvat monet arvokkaat idut, monet alotteet kuolevat alkuunsa suotuisten taloudellisten edellytysten puutteessa, niinkuin usein on saatu nähdä. *Tämän vuoksi on pienen kansan, sellaisen kuin Suomen kansan keskuudessa erittäin tarpeellista, että sen kulttuuripolitiikka taloudellisesti organisoidaan siten, että kulttuurillisesti arvokas työ saa tarvitsemaansa tukea ja suotuisat edistymismahdollisuudet*. Varsinainen suomalaiskansallinen kulttuurityö ei juuri voi toivoa taloudellista avustusta muualta kuin Suomen kansan omasta keskuudesta. Muilla rikkaammilla ja suuremmilla kansoilla saattaa olla harrastusta edistää sellaista, joka on merkityksellistä yleisinhimilliselle sivistykselle, mutta tuskin voi sieltä odottaa avustusta *kansallisten* kulttuuritehtävien toteuttamiselle. Sentähden tämän työn tulee tapahtua omien taloudellisten edellytysten varassa. Suomen Kulttuurirahaston perustaminen on vapaaehtoisuuden pohjalta lähtevä ja vapaaehtoisuuteen vetoava organisatoorinen toimenpide, jolla koetetaan saada Suomen kansan liikenevät taloudelliset mahdollisuudet tarkoituksenmukaisella ja hedelmällisellä tavalla palvelemaan kansallista kulttuuriamme.

Kansallisen kulttuurin edistäminen on meidän tässä käsitettävä niin laajasti, että se sulkee piiriinsä eri puolia kansallisesta elämästämme. Kansalliseen kulttuuriin eivät kuulu ainoastaan ne kulttuurin muodot, joissa kansan erikoislaatu saa puhtaan, sekoittumattomimman ilmauksensa vapaasti muokattavassa aineksessa, kuten on laita erikoisesti kansallisen taiteen, vaan siihen kuuluu epäilemättä myös se tieteellinen tutkimus- ja talteenottamistyö, joka kohdistuu kansamme ja sen elämän menneisiin ja nykyisiin ilmauksiin henkisellä ja aineellisella alalla, kuten kansan tietouteen ja kansan aineelliseen kulttuuriin, kansan-omaiseen taiteeseen, tapoihin, oikeuskäsityksiin, historiaan; mutta kansallisten kulttuuritehtävien piiriin lankeaa myös kaikki se tutkimustyö, jolla selvitetään Suomen kansan sielullisia ja ruumiillisia ominaisuuksia, edelleen sellainen tutkimus, jonka kohteena on Suomen maan fyysillinen luonto; samaten Suomen luonnonrikkauksien ja tuotannollisten pääedellytysten selvittely, siis niiden tekijöiden, jotka ovat kansan kulttuuriolemassaolon aineellisenä perustana. Mutta sitäpaitsi on kansallisen kulttuuritoiminnan piiriin luettava kaikki se *luova työ*, jonka tarkoituksena on joko kansamme aineellisten mahdollisuuksien tai henkisten edistymisedellytysten parantaminen, siis yleensä sellainen työ, jolla

on erikoista merkitystä koko kansamme aineellisen tai henkisen viljelyksen kohoamisen kannalta, vaikka se ei suoranaisesti suuntautuisikaan varsinaisiin kansallisiin tai kotimaisiin kohteisiin tai aiheisiin.

Kansallisten kulttuuritehtävien määrä on suuri ja niiden luonne erilainen, vieläpä siinä määrin, että voi syntyä erimielisyyttä siitä, mitä puolia ensi kädessä olisi taloudellisesti tuettava. Voidaan esim. sanoa, että ne kulttuuripuolet, jotka ovat kansallisen omalaatuisuuden ja hengenelämän ilmauksina arvokkaita, ovat ensi kädessä edesauttamista ansaitsevia. Toisaalta voidaan väittää, että luova työ aloilla, jotka ovat kansan koko olemassaolon edellytyksiä ja joita ilman ei myöskään esim. korkeampaa hengenelämää voisi olla, kuten kansamme tuotannollisen elämän pääaloja edistävä luova työ on katsottava muita tärkeämmäksi. Tällöin on kuitenkin pidettävä mielessä, että kansan *kulttuurin eri puolet edellyttävät toisiaan*. Ajatelkaamme itsenäisen kansan, sellaisen kuin meidän kansamme kulttuurillista rakennetta! Sen piirissä on ensinnäkin olemassa toimintaa, joka turvaa koko kansan olemassaolon, mahdollistuttaa sen elämän itsenäisenä kansana, nim. puolustuslaitos; on edelleen olemassa toimintaa, joka luo ne aineelliset edellytykset, joiden pohjalla kaikki kulttuurielämä taloudellisesti lepää, toimintaa, joka epäilemättä on käytännöllisesti perustavampaa kuin paljo muu ja sikäli verratomasti tärkeintä, mutta korkeamman aatteellisen perustelunsa saa tämä toiminta kuitenkin siitä, minkä edellytyksenä se on, niistä puolista kansanelämää, jotka niin sanoaksemme ovat sen kulttuurin kukintona ja joissa se sekä itselleen että muille selvimmin ja syvimmin ilmaisee itsensä. Henkisten kulttuurialojen edustajain puolestaan on nöyrästi tunnustettava, että koko heidän ylevinkin pyrkimyksensä olisi voimatonta, vailla reaalista pohjaa, ellei olisi tuota toisenlaista käytännöllisesti perustavampaa kulttuuritoimintaa. Nykyisissä oloissa on epäilemättä yhtä tärkeää vaalia sekä sitä toimintaa, joka kohdistuu kansan elämänedellytysten turvaamiseen, lujittamiseen ja edistämiseen, kuin siihen, jonka tarkoituksena on kansamme henkisen omalaatuisuuden ilmaisaattaminen ja yleensä korkeampi henkinen viljely eri muodoissaan, kunhan vain on kyseessä työ, joka kohdistuu tehtäviin, joilla on arvoa koko kansan kannalta. Sitäpaitsi on vaikeata todellisuudessa tarkoin määrätä, missä loppuu se toiminta, jolla on pelkkää käytännöllistä merkitystä ja mistä alkaa se toiminta, joka on korkeamman hengenelämän ja kansallisen omalaatuisuuden varsinaista ilmausta. Kansallisen taitteen parhaimmilla tuotteilla on suuri käytännöllinen merkitys siinä, että ne olemalla suuria yhdistäviä symbooleja ja virittämällä kansan jäsenten tunne-elämän yhdensuuntaiseksi, lisäävät yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Voimme huoleti sanoa, että Kalevala, "Seitsemän veljestä", Runebergin runot ja Sibeliuksen sävelteokset kuuluvat kansamme olemassaoloa lujittaviin reaaliin edellytyksiin. Toiselta puolen saa kansan omalaatuinen olemus ilmauksensa myös jokapäiväisen, käytännöllisen elämän moninaisissa muodoissa: talouselämässä, tekniikassa, oikeuslaitoksessa, yhteiskunnallisen elämän järjestelyssä j.n.e. — kaikki tällainen kantaa kansanhengen leimaa suuremmassa tai vähemmässä määrin. Ja mitä pitemmälle kansallinen kulttuuri pääsee terveesti kehittymään, sitä enemmän se muodostuu yhtenäiseksi

elimistöksi, jonka jokainen kohta on saman kansallisen peruslaadun leimaama, samalla kuin sen eri puolet ovat läheisessä keskinäisessä riippuvaisuussuhteessa. —

Maailmansodan jälkeisenä aikana on erällä tahoilla esitetty sellaista varsin suurta huomiota herättänyttä oppia, että länsimainen, eritoten eurooppalainen kulttuuri on elänyt aikansa, tyhjentänyt sisäiset mahdollisuutensa, joutunut vanhuudenheikkouden tilaan ja on kulkemassa pikaista perikatoaan kohti. *On oltu huomaavinaan kulttuuria luovan tahdon herpaantumista*, kansojen elämänuskon lamaan ja niiden kulttuurin kangistumista kerran luotuihin muotoihin tai pelkkiin ulkonaisuuksiin. Eikä voitane kieltää, että todella tällaisia oireita onkin olemassa varsinkin eräissä kansoissa. On kuin eräitä kansoja olisi alkanut painostaa niiden suuri menneisyys, kaikki ne kulttuurisaavutukset, joihin menneet polvet ovat vuosisatojen aikana päässeet, niinkuin ei enää mitään oleellista uutta olisi tulevaisuudelta odotettavissa. Niiden kehityksen kaari on ulkonaisista suotuisista edellytyksistä, kuten taloudellisesta hyvinvoinnista huolimatta laskemassa. Niiden sisäinen vire on kuin jollakin tavoin höltynyt. Mahdollista on, ettei meidän tarvitse mennä pitemmälle kuin läntiseen naapurimaahamme jotakin tämäntapaista havaitaksemme.

Mutta joskin yllämainittu käsitys jossakin määrin pitääkin paikkansa eräisiin kansoihin nähden, ei ole sanottu, että se on sovellettavissa kaikkiin. Ainakaan emme voi sanoa, että *Suomen kansalla* olisi itsestään tätä tunnetta, me vastaanotamme täällä tiedon eurooppalaisen kulttuurin sisäisten voimien herpaantumisen aiheuttamasta läheisestä lopusta teoriana, jota emme itse kykene myötäelämään. *Päinvastoin tuntee Suomen kansa juuri nyt elävänsä kulttuurinsa ja kansallisen olemassaolonsa lupavaa, toiveikasta alku- ja nousukautta*. Mistään kulttuuriväsymyksestä ei meillä ainakaan suomalaisen kansanosan kohdalta voida puhua. Pikemminkin on kansamme kulttuuritahto juuri nykyään voimakas, voimme juuri nyt havaita kansamme keskuudessa nuorekasta intoa ryhtyä uusiin tehtäviin, näemme yritteliäisyyttä taloudellisella, yhteiskunnallisella, sivistyksellisellä alalla. Kansassamme on ilmeisesti voimakas tarve kehittää esiin itsessään piilevät mahdollisuudet; tarve koetella voimiaan ja kykyään.

Tämä kansamme kulttuurillinen elinvoimaisuus johtuu epäilemättä ainakin osittain sen historiallisista kohtaloista. Samoin kuin eräät toiset Euroopan kansat Suomen kansa on ainesta, jota historia ei vielä ole ehtinyt käyttää eikä varsinkaan kuluttaa loppuun, ja sentähden siihen on jäänyt jällelle runsaita patoutuneita mahdollisuuksia, jotka vain ovat odottaneet tilaisuutta purkautuakseen esiin. On merkillistä, mutta ilmeisestikin yleinen tosiasia, että *kansan valtiollinen asema ratkaisevalla tavalla vaikuttaa sen intoon luoda omaa kulttuuria*. Meidän kansallisen kulttuurimme ensimmäinen nousuvaihe alkoi merkittävää kyllä sen jälkeen kuin Suomi oli eronnut Ruotsista ja uuden valtiollisen asemansa johdosta muodosti eräänlaisen kokonaisuuden. Nyt on meillä käsissä se toinen kulttuurillinen nousuvaihe; ainakin näin tahdomme uskoa. Olkoon, että 1800-luvun alkupuolen yleisillä kansallisuusaatetta tehostavilla virtauksillakin oli osuutensa, varmaa on, että maamme silloin muuttunut valtiollinen asema

osaltaan teki mahdolliseksi sen kansallisen tietoisuuden heräämisen, minkä johtajina kansalliset suurmiehemme Runeberg, Snellman, Lönnrot, Topelius olivat. Nyt tunnettiin entistä syvemmin ja laajemmissa piireissä, että oli olemassa *Suomen kansa*. Niinpä saatiin nähdä, että täällä muutamien vuosikymmenien kuluessa kehittyi oma kansallinen sivistys; voimakasta edistymistä tapahtui kaikilla kulttuurin aloilla. Tarvitsematta harhautua kansalliseen itsekehuskeluun *uskaltanee sanoa, ettei sellaista sivistyksellistä nousua, mikä maassamme tänä aikana tapahtui, ole monasti historiassa nähty*, seikka, mikä on parhaana todistuksena kansassamme piilevistä runsaista sisäisistä mahdollisuuksista. Tämä edistys oli sekä intensiivistä että ekstensiivistä, sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista. Se ulottui laajoihin kansankerroksiin. Tarvitsee vain ajatella miten nopeasti oppi- ja kansakoululaitos maassamme edistyi, kansan lukuhuhalu kasvoi ja yleensä sivistysharrastus kasvoi; miten suomalainen kirjallisuus on nopeasti kehittynyt, kuinka kansanmiehetkin meillä ovat innokkaina osallistuneet esim. kansantietouden talteen ottamiseen, kansamme laajoen piirien näyttämöharrastusta, joka lieenee suurempi kuin missään muualla maailmassa, urheiluharrastusta j.n.e. Kaikki tämä on osoitusta harvinaisesta henkisestä aktiviteetista, tarmokkaasta pyrkimyksestä eteenpäin, inhimillisen viljelyksen eri aloilla, uskosta tulevaisuuteen.

Täydet mahdollisuudet kehittää kansallista sivistystämme vapaasti ja kaikissa sen eri muodoissa ovat kuitenkin avautuneet vasta kun kansamme vajaa kaksi vuosikymmentä sitten saavutti täydellisen valtiollisen itsenäisyytensä. Mitä kansallisen sivistyksen kehittämiseen tulee, on kansallamme nyt kohtalonsa kokonaan omissa käsissään. Vaikka olot ovat monessa kohdin olleet epäedulliset, on sanottava, että viime vuosisadalla alkanut kulttuurillinen kehitys on jatkunut. On tehty innokasta rakentamistyötä, mikä antaa hyviä lupauksia tulevaisuudesta. *Se, missä ehkä suhteellisesti vähimmin näinä parina viime vuosikymmenenä on edistytty, on varsinainen luova kulttuurityö*; esim. tieteen, taiteen alalla emme voi itsenäisyytemme ajalta näyttää yleensä sen huomattavampia suorituksia kuin sitä edeltäneiltä vuosikymmeniltä. Pikemminkin on tapahtunut jonkinlaista pysähtymistä tässä kohden. Tulee sentähden ajatelleeksi, että *juuri tässä suhteessa perusteilla oleva Suomen Kulttuurirahasto voi tehdä arvokkaita palveluksia valmistamalla kykeneville henkilöille mahdollisuuden harjoittaa taloudellisesta painostuksesta vapaina luovaa työtä sellaisissa taiteen ja tieteen — sekä teoreettisen että sovelletun tieteen — alalle kuuluvissa tehtävissä, joiden välitön hyöty on vähäinen, mutta joilla kansallisen kulttuurin etevinä ilmauksina ja tuotteina tai laajakantoisten alotteiden ja toimenpiteiden pohjana saattaa olla arvaamattoman suuri merkitys*.

Kansamme on siksi pieni, että sillä ihmiskunnan historiassa ja kansojen joukossa voi olla merkitystä etupäässä vain sivistyksellisten saavutustensa kautta. Mutta on esimerkkejä siitä, että pienelläkin kansalla tässä suhteessa voi olla merkitystä koko ihmiskunnan kehitykselle. Ja joka tapauksessa on niin, että *pienelle kansalle sen kulttuuri on varmin olemassaolon tae*. Kulttuurillisesti korkealla tasolla olevaa kansaa ei voida ilman muuta pyyhkäistä pois historian näyttämöltä. Sen vastustuskyky on

kaikissa suhteissa suurempi. Tähän antaa meidänkin kansamme valtiollinen historia Venäjän vallan loppuaikoina todisteita. Ilman kansamme keskuudessa tehtyä aikaisempaa kulttuurityötä me tuskin tällä hetkellä olisimme se valtiollisesti itsenäinen kansa, mikä olemme. Taloudellisesti tukemalla kansamme keskuudessa tehtävää kulttuurityötä varmistamme siis tehokkaalla tavalla myöskin arvokkaimman lahjan, minkä kohtalo on meille suonut, valtiollisen olemassaolomme.